

Statsrådets gemensamma principer för uppföljning och utvärdering av lagstiftningen

Statsrådets gemensamma principer för uppföljning och utvärdering av lagstiftningen

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Statsrådet
Justitieministeriet
CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-383-921-2
ISSN pdf: 2490-0966
Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2023 Finland

Statsrådets gemensamma principer för uppföljning och utvärdering av lagstiftningen

Statsrådets publikationer 2023:66

Utgivare Statsrådet

Författare Statsrådet

Språk svenska

Sidantal

42

Referat

Dessa gemensamma principer för statsrådet innehåller anvisningar och verksamhetsmodeller för uppföljning och utvärdering av lagstiftningen. Dessutom lägger den arbetsgrupp som berett principerna i förordet fram utvecklingsförslag för genomförandet av principerna och för den fortsatta utvecklingen av verksamheten.

Behovet av att utveckla uppföljningen och utvärderingen av lagstiftningen på statsrådsnivå har lyfts fram i många sammanhang. Uppföljningen och utvärderingen har en central roll när det gäller att säkerställa att regleringen är fungerande och aktuell, i bildandet av ett kunskapsunderlag för lagberedningen och i att främja öppenhet, ansvarstagande och godtagbarhet i beslutsfattandet.

Principerna gäller bland annat planering, genomförande och rapportering av uppföljningen och utvärderingen. Principerna innehåller också anvisningar om uppföljning och utvärdering av EU-rättsakter och den nationella lagstiftningen om genomförandet av dem samt fördrag. Som bilagor till principerna har dessutom samlats exempel på hur uppföljningen och utvärderingen ska genomföras samt på planeringen av ministeriets utvärderingsprojekt.

Nyckelord konsekvensbedömning av lagförslag, effekter, utvärdering, uppföljning, utvärderingsmetoder

ISBN PDF 978-952-383-921-2

ISSN PDF

2490-0966

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-921-2>

Valtioneuvoston yhteiset periaatteet lainsäädännön seurannasta ja jälkiarvioinnista

Valtioneuvoston julkaisu 2023:66

Julkaisija Valtioneuvosto

Tekijä/t Valtioneuvosto

Kieli ruotsi

Sivumäärä 42

Tiivistelmä

Nämä valtioneuvoston yhteiset periaatteet sisältävät ohjeita ja toimintamalleja lainsäädännön seurantaan ja jälkiarviointiin. Lisäksi periaatteet valmistellut työryhmä esittää esipuheessa kehittämisehdotuksia periaatteiden toimeenpanoon ja toiminnan jatkokehittämiseen.

Lainsäädännön seurannan ja jälkiarvioinnin kehittämistarve koko valtioneuvoston tasolla on noussut esille monissa yhteyksissä. Seurannalla ja jälkiarvioinnilla on keskeinen rooli sääntelyn toimivuuden ja ajantasaisuuden varmistamisessa, lainvalmistelun tietopohjan muodostamisessa sekä päätöksenteon avoimuuden, vastuullisuuden ja hyväksyttävyyden edistämisessä.

Periaatteet käsittelevät muun muassa seurannan ja jälkiarvioinnin suunnittelua, toteutusta ja raportointia. Periaatteet sisältävät myös ohjeita EU-säädösten ja niiden kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön sekä valtiosopimusten seurannasta ja jälkiarvioinnista. Lisäksi periaatteiden liitteiksi on kerätty tapausesimerkkejä seurannan ja jälkiarvioinnin toteutustavoista sekä ministeriön jälkiarviointihankkeiden suunnittelusta.

Asiasanat vaikutusten arviointi, säädösvalmistelu, vaikutukset, arviointi, seuranta

ISBN PDF 978-952-383-921-2

ISSN PDF 2490-0966

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-921-2>

Government's common principles for the monitoring and ex post evaluation of legislation

Publications of the Finnish Government 2023:66

Publisher Finnish Government

Author(s) Finnish Government

Language Swedish

Pages

42

Abstract

The Government's common principles include guidelines and models for the monitoring and ex post evaluation of legislation. In the foreword to the document, the working group which prepared the principles also presents proposals for their implementation and for further development.

The need to develop the monitoring and ex post evaluation of legislation across the Government has emerged in many contexts. Monitoring and ex post evaluation play a key role in ensuring that regulation is effective and remains up to date, in forming a knowledge base for law drafting, and in promoting the openness, accountability and acceptability of decision-making.

The principles deal with the planning, implementation and reporting of monitoring and ex post evaluation. They also include guidelines on the monitoring and ex post evaluation of EU legislation and their national implementing acts, and treaties. The appendixes to the document provide case studies on how monitoring and ex post evaluation have been carried out and on how ministries have planned their ex post evaluation projects.

Keywords impact assessment, law drafting, impacts, evaluation, monitoring, evaluation methods

ISBN PDF 978-952-383-921-2

ISSN PDF

2490-0966

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-921-2>

Innehåll

Arbetsgruppens förord och utvecklingsförslag	7
Statsrådets gemensamma principer för uppföljning och utvärdering av lagstiftningen	11
1 Inledning	12
1.1 Vad avses med uppföljning och utvärdering?	12
1.2 Varför följer man upp och utvärderar lagstiftning?	14
2 Planering och genomförande	16
2.1 Vad följs upp och utvärderas?	16
2.2 Hur organiseras uppföljningen och utvärderingen?	17
2.3 När planeras och genomförs uppföljning och utvärdering?	19
2.4 Hur görs uppföljningen och utvärderingen?	20
3 Information och rapportering	26
3.1 Hur informerar man om uppföljning och utvärdering och hur hör man intressentgrupperna?	26
3.2 Vad ska ingå i rapporten om en utvärdering?	27
4 EU-rättsakter och fördrag	29
4.1 Hur följer man upp och utvärderar EU-rättsakter och nationell genomförandelagstiftning?	29
4.1.1 EU-rättsakter	29
4.1.2 Nationell genomförandelagstiftning för EU-rättsakter	32
4.2 Hur följer man upp och utvärderar fördrag?	33
Bilagor	35
Bilaga 1: Exempel på olika uppföljnings- och utvärderingssätt	35
Bilaga 2: Exempel på planering av ett ministeriums utvärderingar	40
Källor	41

ARBETSGRUPPENS FÖRORD OCH UTVECKLINGSFÖRSLAG

Dessa gemensamma principer för statsrådet innehåller anvisningar och verksamhetsmodeller för uppföljning och utvärdering av lagstiftningen. Principerna är avsedda såväl för ministeriernas ledning med ansvar för lagberedningen och verksamhetsutvecklingen som för tjänstepersoner som deltar i planeringen och genomförandet av uppföljningen och utvärderingarna. Detta förord innehåller också arbetsgruppens utvecklingsförslag för tillämpningen av principerna och för den fortsatta utvecklingen av uppföljnings- och utvärderingsverksamheten.

Ett utvärderingssystem på statsrådsnivå ingick i [regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering](#). Exempelvis [riksdagens revisionsutskott](#), [rådet för bedömning av lagstiftningen](#) och [OECD](#) har betonat behovet av att utveckla uppföljningen och utvärderingen. Behovet av att utveckla uppföljningen och utvärderingen framgick också av de [barometerenkäter om lagberedningsprocessens kvalitet](#) som genomfördes 2022 och riktades till lagberedare och intressentgrupper.

Ministerierna följer kontinuerligt upp lagstiftningen inom sina ansvarsområden och gör separata utvärderingar, men genomförandet varken följs eller samordnas enhetligt på hela statsrådets nivå. I Finland har man inte heller slagit fast några allmänna principer eller utfärdat närmare anvisningar som uttryckligen gäller uppföljning och utvärdering.

Statsrådet beställde en [utredning](#) om nuläget och utvecklingsförslag för uppföljningen och utvärderingen som underlag för beredningen. Dessutom ordnades en [remissbehandling](#) om utgångspunkterna för projektet. Justitieministeriet tillsatte för mandatperioden 20.4.2022—31.3.2023 denna [arbetsgrupp](#) med uppgiften att bereda ett förslag till nytt system för utvärdering av lagstiftningen på statsrådsnivå. En av arbetsgruppens uppgifter var att utarbeta gemensamma principer för statsrådet om uppföljning och utvärdering, och en annan var att kartlägga olika sätt att främja stödet, finansieringen, kompetensen, kvalitetskontrollen och spridningen av information och resultat. Under beredningen hörde arbetsgruppen experter på området. Kanslichefsmötet godkände principerna vid sitt sammanträde den 2 maj 2023.

Arbetsgruppen anser att grunden för utvecklingen av det utvärderingssystem på statsrådsnivå som avses i uppdraget är gemensamma rutiner som följer dessa principer samt uppföljning av tillämpningen av principerna. När uppföljningen och utvärderingen

utvecklas och gemensamma rutiner utformas är det dock motiverat att avancera i etapper och regelbundet bedöma hur rutinerna fungerar och eventuellt behöver utvecklas. En harmoniserad verksamhet kräver ett tätt samarbete mellan ministerierna.

Arbetsgruppen konstaterar att en väsentlig del av den lagstiftning som tillämpas i Finland är EU-relaterad. Det är viktigt att Finland påverkar utvärderingen av nationellt viktiga EU-rättsakter och lyfter fram nationellt viktiga frågor. På det sättet kan man sträva efter att påverka EU-rättsakternas innehåll. OECD har konstaterat att EU:s utvärderingsförfaranden håller hög kvalitet, och därför skulle de också kunna användas i utvecklingen av den inhemska utvärderingsverksamheten. Av den anledningen behandlas också utvärderingen av EU-rättsakter i de nya gemensamma principerna.

Arbetsgruppen föreslår att följande helheter beaktas särskilt när principerna genomförs och verksamheten vidareutvecklas:

1. Stärkt samarbete mellan ministerierna.
2. Tillräckliga resurser såsom arbetstid och anslag.
3. Kompetensutveckling och stöd.
4. Olika sätt att förbättra spridningen av information och resultat.
5. Uppföljning av hur principerna genomförs.

En mer systematisk uppföljning och utvärdering av lagstiftningen förutsätter ett starkt samarbete mellan ministerierna och ett målinriktat samarbete med intressentgrupperna. De utvecklingsåtgärder och nya gemensamma principer som föreslås här stärker uttryckligen ministeriernas samarbete och deras gemensamma rutiner.

Dessutom måste ministerierna satsa på till exempel arbetstid och anslag för uppföljning och utvärdering. Arbetsgruppen betonar att ministerierna, som ansvarar för lagberedningen inom sina ansvarsområden, redan nu har som ansvar och viktig uppgift att kontinuerligt bevaka hur lagstiftningen fungerar och att den är aktuell. Den information som uppföljningen av gällande lagstiftning genererar stöder lagberedningen och förbättrar kvaliteten på de lagar som bereds. De separata utvärderingarna utgör endast en liten del av denna helhet. Det är inte heller i fortsättningen ändamålsenligt att separat utvärdera alla lagstiftningsprojekt. Den allmänna uppföljningen ska ordnas på ett sätt som säkerställer att ministerierna får tillräckligt med information utan att deras lagberedning onödigt belastas. Det viktiga är att uppföljningen uppfattas som en del av lagberedningen och att ansvaret för den fördelas på lämpligt sätt.

Arbetsgruppen konstaterar att en ökning av antalet utvärderingar med eventuell finansiering på statsrådsnivå också skulle kräva regler för hur man väljer vilka utvärderingar som ska genomföras och vilka utvärderingsbehov som prioriteras. Ansvarsfördelningen inom

lagberedningen måste förbli tydlig. Därför kräver en ny finansieringsmodell omsorgsfull beredning.¹ Olika finansieringskanaler utesluter inte varandra. Utöver gemensam finansiering är en möjlighet att stärka den finansiering som är specifik för respektive ministerium och finansiera utvärderingar med den. En storskaligare utvärderingsverksamhet kräver i vilket fall som helst att ministerierna satsar mer av sina egna resurser till exempel på forskning och utveckling. I de gemensamma principerna nedan beskrivs de finansieringskanaler som för närvarande finns tillgängliga för utvärderingar.

Det krävs kompetensutveckling för att utveckla uppföljningen och utvärderingen. Information och utbildning är oumbärligt också för att säkerställa att ministerierna aktivt börjar tillämpa principerna och intressentgrupperna får information om dem. Frågor som gäller uppföljning, utvärdering och planeringen av dessa redan under den egentliga beredningen av en lag bör behandlas mer ingående under lagberedningsutbildningarna. Tjänstepersoner som deltar i planeringen och genomförandet av utvärderingar bör ha tillgång till fortbildning. Även processkompetensen inom uppföljning och utvärdering bör utvecklas. I synnerhet när det gäller EU-rättsakter och ikraftsättande av fördrag krävs kännedom om de aktuella systemens särdrag.

Förutom utbildning behövs också stöd och rådgivning. Det rekommenderas att ministerierna säkerställer att det finns tillräckligt med utvärderingskompetens för uppföljningen och utvärderingen med hänsyn till förvaltningsområdenas särskilda behov. En del av stödfunktionerna kan ordnas på statsrådsnivå. Kompetensnätverket för konsekvensbedömning vid statsrådet kunde som en ny uppgift ge förvaltningsövergripande stöd i planeringen och genomförandet av uppföljningen och utvärderingarna. Stärkt samarbete inom statsrådet, som också betonas ovan, är det bästa sättet att på längre sikt harmonisera rutinerna.

Arbetsgruppen anser att information om såväl planerade som pågående och slutförda utvärderingsprojekt bör finnas tillgänglig samlad och bättre än för närvarande. Riksdagens revisionsutskott har också förutsatt att regeringen ser till att utvärderingarna dokumenteras och görs tillgängliga på ett enhetligt sätt. För närvarande finns sådan samlad information inte tillgänglig. Utvärderingarna bör göras i projektform så att man kan följa dem till exempel i statsrådets projektinformationstjänst Projektfönstret. Detta är tekniskt genomförbart utan systemändringar. Dessutom bör man utreda möjligheterna att utveckla funktionerna, anvisningarna och verksamhetssätten i Projektfönstret så att det är lätt att söka

1 Det är redan nu möjligt att använda statsrådets gemensamma VN TEAS-finansiering som är avsedd för olika forsknings-, prognostiserings- och utvärderingsprojekt. Verksamheten samordnas av en förvaltningsövergripande arbetsgrupp och systemet inkluderar processer bland annat för val och konkurrensutsättning av de projekt som ska genomföras.

information om pågående och slutförda utvärderingar. När det gäller planerade utvärderingsprojekt kan tillgången till information förbättras med hjälp av utvärderingsplaner på ministerie- eller statsrådsnivå. Dessutom bör man utreda hur tillgången till information om ministeriernas kontinuerliga uppföljning kan förbättras och hur uppföljningsrutinerna i övrigt kan utvecklas också på statsrådsnivå.

Arbetsgruppen betonar att varje ministerium i sin egen verksamhet ansvarar för att de gemensamma principerna tillämpas. Tillämpningen av principerna behöver bevakas för att säkerställa effektivitet och enhetlighet. När det gäller utvärderingar bör man beakta till exempel antalet projekt, vad de gäller, vem som genomför dem, publiceringen av dem samt mängden anslag och tjänstearbete som krävs eller andra gemensamt överenskomna faktorer. Förvaltningsövergripande samarbete är det bästa sättet att beakta tillämpningen. Den av justitieministeriet tillsatta [Samarbetsgruppen för utveckling av lagberedningen](#) kunde beakta hur principerna tillämpas.²

Arbetsgruppen för utveckling av utvärderingen
Mars 2023

2 Samarbetsgruppen avslutar sin pågående mandatperiod i september 2023, och det finns skäl att ordna bevakningen på ett bestående sätt.

STATSRÅDETS GEMENSAMMA PRINCIPER FÖR UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING AV LAGSTIFTNINGEN

- Ministerierna bevakar inom sina ansvarsområden lagstiftningens aktualitet, funktion och tillämpning.
- Särskilda utvärderingar görs av lagar som är samhällsviktiga eller centrala för det politiska beslutsfattandet.
- Kommande uppföljning och eventuell utvärdering tas i beaktande redan under den egentliga beredningsfasen av lagstiftningsprojekt.
- Uppföljningen och utvärderingarna planeras systematiskt och kopplas till ministeriernas processer, såsom planeringen av lagberedningen och ledningen.
- Uppföljning och utvärdering tilldelas lämpliga resurser, och ministeriernas uppföljnings- och utvärderingskompetens säkerställs.
- Ambitionen är att harmonisera utvärderingsverksamheten genom att i dessa principer ange det viktigaste innehållet i utvärderingarna och rapporterna om dem.
- I uppföljningen och utvärderingarna utnyttjas förvaltningsövergripande samarbete och samråd med intressentgrupperna.
- Ministerierna ansvarar för att analysera slutsatserna av uppföljningen och utvärderingarna.
- Ministerierna säkerställer att offentlig information finns tillgänglig om uppföljningen och utvärderingarna av lagstiftningen.
- Finland påverkar utvärderingen av nationellt viktiga EU-rättsakter och lyfter fram nationellt viktiga frågor.

1 Inledning

1.1 Vad avses med uppföljning och utvärdering?

Lagstiftningen är ett av de viktigaste styrmedlen för att uppnå olika mål i samhället. Lagberedningen är en av ministeriernas kärnuppgifter. Kunskapsunderlaget är avgörande för att lagberedningen ska bli lyckad. Uppföljningen och utvärderingen av de gällande lagarnas konsekvenser och regleringsmiljön i övrigt är central när detta kunskapsunderlag byggs upp.³

Med **uppföljning** av lagstiftningen avses i detta dokument ministeriernas kontinuerliga verksamhet för att granska den gällande lagstiftningens aktualitet, funktion och effektiva verkställighet. Med **utvärdering** avses i detta dokument ett tidsbegränsat engångsprojekt för att utvärdera en lags verkningfullhet, effektivitet, ändamålsenlighet eller aspekter som behöver utvecklas. Både uppföljning och utvärdering äger rum efter att en lag har trätt i kraft. Det är inte ändamålsenligt eller alltid ens möjligt att skilja mellan uppföljning och utvärdering, och därför behandlas de i detta dokument vanligen som ett begreppspar.

Ministerierna ansvarar för beredningen av all lagstiftning inom sina ansvarsområden och för den kontinuerliga uppföljningen av regleringsmiljön. Utifrån den här uppföljningen bedömer man i sin tur vilka helheter som behöver granskas närmare till exempel med hjälp av en separat utvärdering. Även bedömningspromemorior, andra preliminära utredningar och tillsättandet av lagberedningsprojekt bygger ofta på information från uppföljningen. Det är klart att endast en liten del av lagstiftningen utvärderas separat (se figur 1).

3 Om internationell praxis och vikten av uppföljning och utvärdering, se [OECD, Best Practice Principles for Regulatory Policy: Reviewing the Stock of Regulation](#).

ny lagberedning.⁵ Författningsöversyn är ett typiskt fall där till exempel uppföljning eller utvärdering har lett till att ändringsbehov i lagstiftningen identifierats och åtgärdas med ett nytt projekt.

1.2 Varför följer man upp och utvärderar lagstiftning?

Uppföljningens och utvärderingens viktigaste syfte är att generera information till stöd för beslutsfattandet om hur lagarna och tillämpningen av dem fungerar och vad som behöver ändras. Har bestämmelserna haft den avsedda effekten? Har målen uppnåtts? Har det framkommit oförutsedda konsekvenser? Bör bestämmelserna eller tillämpningen ändras? Uppgifter om faktorer som påverkat framgångar eller misslyckanden kan vara till nytta i granskningen av de aktuella bestämmelserna men också i beredningen av andra reformer. Uppföljningen kan vara inriktad på gällande lagstiftning men också på regleringsmiljön, och generera information om eventuella behov av lagstiftningsåtgärder inom det aktuella området eller andra ändamålsenligare alternativ (till exempel självreglering eller anvisningar).

Uppföljning och utvärderingar är väsentliga för transparensen, ansvarstagandet och godtagbarheten i lagberedningen och det demokratiska beslutsfattandet. Riksdagens rätt att få information, som tryggas i grundlagen (GL 47 §), förutsätter att riksdagen för sitt beslutsfattande får tillräcklig och korrekt information av statsrådet om hur lagstiftningen fungerar. Den information som uppföljningen och utvärderingen genererar är viktig för den politiska ledningen och ministeriernas tjänstepersoner som ansvarar för att lagstiftningen fungerar och är aktuell, men också för intressentgrupperna och allmänheten. Möjligheterna att delta och tillgången till information om uppföljningen och utvärderingen bidrar till individens rätt att delta och påverka utvecklingen av samhället och beslut som berör hen själv. När de som tillämpar en lag, de målgrupper som bestämmelserna gäller samt sakkunniga och andra intressentgrupper får ge sin syn förbättras uppföljningens och utvärderingarnas kvalitet. Det kan också leda till att resultaten kan utnyttjas bättre.

5 I samband med ett lagberedningsprojekt bedöms visserligen delvis samma frågor som i uppföljningen och utvärderingen, bland annat hur nuläget fungerar och vad som behöver ändras.

Lagberedningens konsekvensbedömningar samt uppföljningen och utvärderingen kompletterar i bästa fall varandra och bildar ett kontinuum (se figur 2). Systematisk uppföljning och utvärdering stöder en kultur av kontinuerligt lärande och ständig utveckling, där regeringen utvecklas långsiktigt över regeringsperioderna för att uppnå samhällliga mål. Uppföljning och utvärdering utgör också ett stöd för statsrådets framtidsarbete.⁶

Figur 2. Konsekvensbedömning samt uppföljning och utvärdering i lagstiftningens livscykel.

** Vilka konsekvenser har lagstiftningen haft i praktiken?
Har målen uppnåtts? Har oförutsedda konsekvenser observerats?
Är bestämmelserna fortfarande ändamålsenliga?
Behöver bestämmelserna eller tillämpningen ändras?

* Vilken lösning är det bästa alternativet för att uppnå projektets mål?
Hurdana väsentliga konsekvenser bedöms förslaget ha?
Hur avser man följa eller utvärdera lagens konsekvenser och hur den fungerar efter ikraftträdandet?

6 På motsvarande sätt kan prognostiseringsinformation utnyttjas i uppföljning och utvärderingar. Se även statsrådets framtidsredogörelse (SRR 16/2022 rd) och FrUB 1/2022 rd.

2 Planering och genomförande

2.1 Vad följs upp och utvärderas?

Ministerierna ska övergripande och systematiskt bevaka lagstiftningens aktualitet, funktion och tillämpning inom sina ansvarsområden.

Separata utvärderingsprojekt är endast ändamålsenliga när de gäller frågor som är samhällsviktiga och centrala för det politiska beslutsfattandet, eftersom projekten vanligen kräver mycket tid och andra resurser. Varje ministerium ansvarar för utvärderingarna av lagstiftningen inom sitt ansvarsområde.

Uppföljnings- och utvärderingsresurserna ska inriktas effektivt och ändamålsenligt. Det förutsätter att man tar hänsyn till lagstiftningens betydelse, den förväntade nyttan av uppföljningen eller utvärderingen samt ministeriernas övriga resursbehov. Uppföljningen ska vara heltäckande så att ingen lagstiftning faller helt utanför. Om de samlade effekterna är små kan det vara ändamålsenligt att endast utifrån en snäv granskning med långa mellanrum göra bedömningen att det inte behövs någon närmare granskning av hur lagstiftningen fungerar. Behovet av information om hur samhällsviktig lagstiftning fungerar och eventuellt behöver ändras kan i sin tur tala för betydande satsningar på heltäckande och djupgående utvärdering.

Ett initiativ om ett separat utvärderingsprojekt eller inriktning av uppföljningen på en viss fråga kan vara baserat på olika källor, såsom ett uttalande av riksdagen, en riktlinje av statsrådet (till exempel regeringsprogrammet eller en regeringsproposition), ett initiativ av ett ministerium, en EU-rättsakt (till exempel översynsskyldighet som ålagts Europeiska kommissionen eller rapporteringsskyldighet som ålagts medlemsstaterna⁷) eller ett fördrag.

På grund av beslutsfattarnas informationsbehov och skillnaderna i lagstiftningens natur inom de olika ministeriernas ansvarsområden går det inte att fastställa några generella kriterier för hur heltäckande och djupgående en ändamålsenlig uppföljning eller utvärdering ska vara, och inte heller för hur man väljer vilka projekt som utvärderas. I prövningen av specifika fall kan man ställa följande frågor:

7 Se avsnitt 4.1.1 om uppföljning och utvärdering av EU-rättsakter.

- **Samhällelig och ekonomisk betydelse:** Är konsekvensernas skala (såväl målgruppernas storlek som stora konsekvenser för vissa målgrupper) eller art betydande för samhället eller målgrupperna? Kräver genomförandet av lagstiftningen betydande offentliga ekonomiska insatser?
- **Politisk och strategisk nytta av utvärderingsinformationen:** Är informationen om hur lagstiftningen fungerar viktig för att de politiska beslutsfattarnas informationsbehov ska uppfyllas eller långsiktiga strategiska mål uppnås?
- **Strukturella reformer:** Har lagstiftningen lett till omfattande förändringar, till exempel reformer på systemnivå eller reformer av förvaltningsstrukturerna?
- **Tillgodoseende av de grundläggande och mänskliga rättigheterna:** Är lagstiftningen viktig med tanke på tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna?
- **Riskhantering:** Identifierades i lagberedningen risker för negativa konsekvenser eller en risk för att målen inte uppnås? Har problem iakttagits i lagstiftningen efter ikraftträdandet? Förändras omvärlden exceptionellt snabbt?
- **Brister och osäkerhet i konsekvensbedömningen:** Förekom det brister eller exceptionellt stor osäkerhet i konsekvensbedömningen i samband med lagberedningen?
- **Genomförandemöjligheter:** Hur enkelt och kostnadseffektivt kan information om hur lagstiftningen fungerar samlas in och analyseras?

2.2 Hur organiseras uppföljningen och utvärderingen?

Systematisk uppföljning och utvärdering förutsätter planmässighet och resurser. Ministerierna måste planera uppföljningen och utvärderingen långsiktigt för att ha beredskap för dem i sin arbetsfördelning, resultatstyrning samt ram- och budgetberedning. Separata utvärderingsprojekt kan till exempel samlas till en del av planeringen och uppföljningen av ministeriernas lagstiftningsprojekt eller i en separat forsknings- eller utvärderingsplan.⁸

Kontinuerlig uppföljning hör till ministeriernas grundläggande arbete. Det är viktigt att verksamheten systematiseras, att en tydlig ansvarsfördelning fastställs för uppföljningen och att tillräckligt med arbetstid avsätts för att genomföra den. Uppföljningen kan organiseras till exempel genom att en enhet eller bestämda tjänstepersoner vid ministeriet ges ansvaret för att regelmässigt bevaka lagstiftningen inom ett visst område. I resultatstyrningen av den myndighet som tillämpar lagen kan man också till exempel införa

8 Se exemplet i bilaga 2 om kommunikationsministeriets planering av utvärderingar.

en skyldighet att regelbundet rapportera hur faktorer som är centrala i lagstiftningen utvecklas i ljuset av förhandsbestämda indikatorer. Ofta har sådana uppföljningsindikatorer angetts redan i samband med lagberedningen. Enligt [Anvisningarna för utarbetande av regeringspropositioner](#) ska man i en regeringsproposition redogöra för hur man avser att följa hur lagen fungerar. Om undersökningar eller utredningar för att följa hur lagen fungerar har planerats redan under beredningsskedet ska de nämnas.

Utvärderingsprojekt kan genomföras som tjänsteuppdrag, i en arbetsgrupp eller som extern utredning. Arbetsgrupper eller styrgrupper bestående av experter inom olika områden samt samråd med många olika intressentgrupper är till hjälp när man planerar utvärderingen, samlar information och bedömer lagstiftningens konsekvenser och hur den fungerar. Utredningar eller enkäter kan också genomföras i samarbete med intressentgrupperna. Bilaga 1 innehåller exempel på olika sätt att organisera och genomföra uppföljningen och utvärderingarna.

Faktorer som talar för att utvärderingen görs som tjänsteuppdrag är till exempel fackkunskap om lagstiftningen, kostnaderna för utvärderingen och att ministerierna har goda och jämlika samarbetsrelationer med intressentgrupperna. Utvärdering kräver att ministerierna förutom fackkunskap också har kunskap om utvärderingsmetoder för att de ska kunna genomföra projekt, beställa externa utredningar och bedöma utredningarnas kvalitet. Förutsättningarna för en utvärdering av hög kvalitet är goda när fack- och utvärderingsexperterna⁹ samarbetar, arbetstiden och de övriga resurserna är tillräckliga och intressentgrupperna hörs. Samordning och samarbete på statsrådsnivå är också centralt till exempel för att man ska kunna enas om genomförandet och finansieringen, i synnerhet när utvärderingen gäller sektorsövergripande lagstiftning med omfattande konsekvenser.¹⁰ När lagstiftningen har konsekvenser inom olika ministeriers ansvarsområden kan det behövas till exempel en förvaltningsövergripande arbetsgrupp till stöd för planeringen och genomförandet av utvärderingen.

Behovet av forskningskompetens, merarbetet på grund av materialinsamling och analys eller oberoende utvärdering av särskilt politiskt omstridd lagstiftning kan tala för att utvärderingen eller en del av den genomförs utanför ministeriet av ett universitet, ett forskningsinstitut, en myndighet, en utredare eller ett konsultföretag. I projektfinansieringen kan man använda ministeriernas forsknings- och utredningsanslag eller projektspecifika anslag eller statsrådets gemensamma forskningsfinansiering (VN TEAS-anslag).

9 Alla ministerier har forsknings- eller utvärderingssakkunniga. Man kan be om förvaltningsövergripande stöd för utvärderingar via statsrådets kompetensnätverk för konsekvensbedömning.

10 Detsamma gäller uppföljningen av lagstiftning med förvaltningsövergripande konsekvenser.

I jämförande eller gränsöverskridande utredningar kan till exempel EU:s eller Nordiska ministerrådets finansiering komma i fråga. I vissa situationer kan det vara möjligt att koppla uppföljnings- eller utvärderingsfrågor till undersökningar som finansieras av Rådet för strategisk forskning vid Finlands Akademi. Vid sidan av separata utredningar kan forskarsamarbete vara ett stöd i alla faser av uppföljning och utvärdering som utförs som tjänsteuppdrag, från planering till prövning av slutsatser.

Det är viktigt att en offentlig och öppen diskussion förs om uppföljningen, utvärderingen och resultaten. Bedömningar av hur lagstiftningen fungerar och eventuellt behöver ändras är förknippade med olika intressen och perspektiv. Upphandlingar av utredningar och undersökningar kan vara förenade med bindningar eller rentav risk för korruption¹¹. Det är viktigt att säkerställa att genomförandet av utvärderingarna är och också i alla situationer framträder som objektivt och oberoende.¹² Slutsatserna ska vara baserade på tillgänglig information som är så tillförlitlig som möjligt. Osäkerheter förknippade med utvärderingarna ska beskrivas öppet, och positiva och negativa konsekvenser föras fram på ett balanserat sätt. Vilka projekt som väljs ut för utvärdering är ofta ett politiskt val. Information om de val som görs och om utvärderingarnas utgångspunkter ska ges öppet.

2.3 När planeras och genomförs uppföljning och utvärdering?

Den bästa tidpunkten för att förbereda sig för uppföljning och utvärdering är under lagberedningen. Enligt Anvisningarna för utarbetande av regeringspropositioner ska man i en regeringsproposition redogöra för hur man avser att följa hur lagen fungerar. Men behovet av uppföljning och utvärdering kan också identifieras först efter att lagen har trätt i kraft.

11 I den [anvisning för statsförvaltningen om bekämpning av korruption](#) som publicerades 2022 identifieras en potentiell risk för korruption i samband med upphandling av undersökningar. Det finns skäl att ta risken på allvar när det gäller utvärderingar, eftersom blotta misstanken om korruption räcker för att äventyra utvärderingens legitimitet och användbarhet.

12 Utgångspunkten för externa utredningars oberoende är att inga intressekonflikter förekommer. Tjänstepersoner har en lagstadgad skyldighet att producera så tillförlitlig, objektiv, mångsidig och aktuell information som möjligt. Också en tjänsteperson som deltagit i beredningen av den lagstiftning som utvärderas kan delta i utarbetandet eller styrningen av utvärderingen eftersom personen handlar under tjänsteansvar.

Som en del av den egentliga beredningen av ett lagförslag ska man bedöma behovet av uppföljning och eventuell utvärdering samt metoden, tidsplanen och resursbehoven. I lagberedningen definieras lagförslagets syften, hur man i efterhand kan konstatera utfallet och när det är förnuftigt att göra det. Dessa bedömningar kan gärna inkluderas i regeringens proposition. Samråd som ordnas som en del av lagberedningen, såsom remissförfarandet, bidrar till identifieringen av exempelvis potentiella risker som kan behöva bevakas. Ibland är problemet att det saknas tillförlitlig information om utgångsläget. Planering i samband med lagberedningen stöder identifieringen av eventuella nya informationsbehov. Om det befintliga materialet inte räcker till kan man till exempel börja samla in nya statistik- eller indikatorbaserade uppföljningsdata. Om man förbereder en utvärdering som är baserad på ett experimentellt forskningsupplägg kan det i sin tur förutsätta till exempel att lagens målgrupp avgränsas exakt eller att ikraftträdandet indelas i etapper, vilket måste beaktas under lagberedningen.

Den lämpligaste tidpunkten för uppföljning och utvärdering varierar också. Preliminära uppgifter om hur lagstiftningen fungerar kan behövas snabbt till exempel när bestämmelserna gäller ett fenomen som utvecklas snabbt. För att det ska gå att observera konsekvenserna av större lagändringar, till exempel olika strukturreformer, krävs däremot tillräckligt med tid för informationsinsamling och adekvat utvärdering. När utvärderingar planeras är det viktigt att först under en tillräckligt lång tid samla erfarenheter av hur lagstiftningen fungerar. Ofta är det ändamålsenligt att genomföra utvärderingen tidigast några år efter att lagstiftningen trätt i kraft. I praktiken är det ofta initiativet om en utvärdering som anger tidsschemat.

2.4 Hur görs uppföljningen och utvärderingen?

Uppföljning och utvärdering kan utföras på flera olika sätt. Det finns stora skillnader mellan olika projekt, och vad som är en ändamålsenlig metod beror från fall till fall bland annat på informationsbehovet, lagens mål och konsekvenser och deras art, lagstiftningens omfattning och målgrupper samt tillgången på material och resurser.

Kontinuerlig uppföljning genomförs vanligen genom att man följer befintliga material såsom statistik och konsulterar intressentgrupper. Den kan till exempel bygga på att man följer statistik eller indikatorer som är väsentliga för uppnåendet av lagens mål och som definierats i samband med lagberedningen, och på växelverkan med tillämplande myndigheter, målgrupper och andra intressentgrupper. Ofta är det ändamålsenligt att följa samma statistik eller indikatorer en längre tid för att kunna jämföra olika tidpunkter.

Som en del av uppföljningen kan man ordna diskussionsmöten eller enkäter för att kartlägga problem som anknyter till en viss helhet. Det behövs i allmänhet alltid växelverkan i uppföljningen eftersom det är mycket svårt eller omöjligt att på något annat sätt samla in heltäckande information om hur lagstiftningen fungerar. Även mediebevakning och respons från allmänheten genererar vanligen information till stöd för uppföljningen. Iakttagelserna från uppföljningen om hur lagstiftningen fungerar är också till nytta vid valet av projekt som utvärderas separat, och stöder en eventuell senare utvärdering.

De separata utvärderingsprojekten kan delas in i faserna planering, informationsinsamling och analys samt rapportering. I planeringen kan man använda listan i avsnitt 3.2 över frågor som kan utnyttjas i utarbetandet av slutrapporten över en utvärdering.¹³

Etapper i genomförandet av utvärderingar

1. **Planering:** Fastställ föremålet för utvärderingen, organiseringen, resurserna, tidsplanen, utvärderingsfrågorna, materialet och metoden.
2. **Informationsinsamling och analys:** Samla in och analysera information om lagstiftningens verkningsfullhet, effektivitet, ändamålsenlighet eller utvecklingsbehov.
3. **Rapportering:** Redogör för utvärderingens bakgrund, material och metoder, resultat och utvecklingsförslag och informera beslutsfattare och intressentgrupper om resultaten.

Planeringen av utvärderingen börjar med att man avgränsar vad som ska utvärderas. Föremålet för utvärderingen kan variera från en enskild bestämmelse till en författning eller större lagstiftningshelheter. Det kan vara skäl att utvärdera en större helhet till exempel om man övergripande behöver granska lagstiftning som gäller ett visst fenomen eller en viss målgrupp eller som har ett särskilt mål. När perspektivet är bredare kan man ta hänsyn till den samverkande effekten av olika lagar. Det kan vara effektivt att samtidigt granska en EU-rättsakt och nationella bestämmelser om samma ämnesområde.

¹³ Se även till exempel Europeiska kommissionens guide [Evalsed](#) för planering av utvärderingar.

Utfallet av de mål och konsekvenser som läggs fram i regeringens proposition utgör underlaget för valet av utvärderingsfrågor. Hur bedömdes lagstiftningen påverka de berörda fenomenen, problemen och målgrupperna på ett sätt som främjar målen med bestämmelserna? I vilken utsträckning har målen uppfyllts? Förutom beskrivande frågor (vad har hänt?) finns det skäl att ta med förklarande frågor (varför har lagstiftningen till vissa delar fungerat bra eller dåligt?). Oberoende av projektspecifika skillnader fokuserar man i utvärderingen vanligen på följande aspekter. En viss aspekt kan accentueras till exempel på grund av konsekvensernas art eller informationsbehovet.

- **Verkningsfullhet:** Hur har måloppfyllelsen framskridit? I vilken mån har förändringarna varit en följd av den lag som utvärderas? Eftersom de flesta förändringar påverkas också av andra faktorer är det svårt att bedöma orsakssamband. Man bör ändå försöka i den mån det är möjligt.
- **Effektivitet:** Hurdana väsentliga positiva och negativa konsekvenser har lagstiftningen medfört för olika målgrupper och enligt konsekvenstyp (direkta och indirekta samt eftersträvade och icke eftersträvade)?
- **Ändamålsenlighet:** Främjar lagstiftningen fortfarande sina mål och löser den de problem den var avsedd att lösa på ett ändamålsenligt sätt? Motsvarar lagstiftningens mål och medel de nuvarande behoven med hänsyn till exempel till förändringarna i omvärlden?
- **Utvecklingsbehov:** Behöver bestämmelserna eller tillämpningen ändras? Utvecklingsförslagen kan gälla till exempel en helt ny alternativ lösning, detaljändringar i lagstiftningen eller tillämpningen av lagstiftningen¹⁴.

Utvärderingen av verkningsfullheten och effektiviteten förutsätter i regel en jämförelse med nollalternativet. Nollalternativet innebär att man bedömer hur situationen sannolikt skulle ha utvecklats utan den aktuella lagstiftningen. Utgångsläget vid lagens ikraftträdande är inte detsamma som nollalternativet, eftersom samhället skulle ha förändrats även utan lagändringen. Ett nollalternativ som tagits fram som en del av konsekvensbedömningen i lagberedningen eller uppföljningsinformation från tiden före bestämmelsernas ikraftträdande kan i vissa fall utnyttjas för att definiera nollalternativet. Beroende på situationen kan nollalternativet beskrivas kvantitativt eller kvalitativt.

14 Tillämpningen kan effektiviseras genom exempelvis informationskampanjer, utbildning, attitydfostran, anvisningar, rekommendationer, ekonomiska incitament eller övervakning. Som en del av uppföljningen och utvärderingen kan det behövas en bedömning av den resursdimensionering som gjorts på grundval av konsekvensbedömningen i lagberedningen, det vill säga huruvida de resurser som avsatts för tillämpningen av lagen räcker till eller behöver ändras.

Utvärderingen ska omfatta de väsentliga konsekvenserna av den aktuella lagstiftningen. [Anvisningarna om konsekvensbedömning vid lagberedning](#) innehåller en indelning i olika typer av konsekvenser, och den kan utnyttjas för att identifiera konsekvenser och målgrupper för utvärderingen. Den konsekvensbedömning som görs under lagberedningen och tar upp lagstiftningens väsentliga konsekvenser utgör ofta i kombination med en kartläggning av oförutsedda konsekvenser avgränsningen av de konsekvenser som granskas i utvärderingen. I initiativet om utvärderingen anges ofta prioriteringar för de konsekvenser som ska granskas.

Efter att utvärderingsfrågorna har utformats följer informationsinsamlingen och analysen som ska ge svar på frågorna. Eftersom olika metoder ger svar på olika slags frågor avgör utvärderingsfrågorna vilka metoder som väljs. Till skillnad från konsekvensbedömningen vid lagberedningen, som förutspår kommande konsekvenser, ska en utvärdering vara baserad på fakta som empiriskt har observerats eller mätts i samhället.

En utvärdering ska i princip utföras med kvantitativa och kvalitativa metoder. Kvantitativa metoder möjliggör till exempel utvärdering av omfattande helheter, konsekvensernas dimensioner samt ömsesidiga beroendeförhållanden mellan olika fenomen. Möjligheterna att göra kvantitativa bedömningar varierar beroende på konsekvensernas art och det tillgängliga materialet. Med hjälp av kvalitativa metoder försöker man förstå till exempel konsekvensernas mekanismer, olika fenomen och målgruppernas realiteter ingående och mångsidigt i sina sammanhang. Eftersom varje metod har sina styrkor och begränsningar uppnår man vanligen det mest tillförlitliga informationsunderlaget för slutsatserna genom att kombinera information som producerats med hjälp av olika slags material. Man kan till exempel göra intervjuer för att fördjupa sig i faktorerna bakom trender som framträder i statistiken.

Informationsinsamlingmetoder för uppföljning och utvärdering

Samråd: Genom samråd samlar man in intressentgruppers och experters kunskaper, erfarenheter och synpunkter om lagarnas konsekvenser och hur de fungerar. Ett samråd kan vara muntligt (till exempel intervju, fokusgrupp, expertpanel eller workshop) eller skriftligt (till exempel enkät eller diskussion på nätet). Samråd kan utnyttjas i olika faser av utvärderingen från planering till informationsinsamling och utvecklingsförslag. De kan bidra till en mångsidig och djupgående analys och vara till hjälp när man bedömer varför lagstiftningen har eller inte har fungerat bra i något avseende. Samrådets tillförlitlighet och möjligheterna att generalisera resultaten av dem måste bedömas. Synpunkterna kan vara subjektiva eller förknippade med särskilda intressen. Man bör också ägna uppmärksamhet åt att alla parter som är viktiga med tanke på lagstiftningen är tillräckligt representerade. Samråd med grupper som befinner sig i en utsatt ställning kräver ofta specialarrangemang.

Statistik: Trender med anknytning till uppnåendet av lagstiftningens mål bevakas med hjälp av beskrivande statistik eller indikatorer. Med hjälp av statistisk inferens kan man kvantitativt bedöma till exempel samband mellan bakgrundsfaktorerna för olika fenomen och målgrupper. I uppföljningen och utvärderingen utnyttjas vanligen administrativt material såsom statistik från förvaltningsområdets ämbetsverk eller Statistikcentralen. Även statistik som produceras av andra aktörer, till exempel organisationer, kan vara till nytta. Statistiken komprimerar stora informationsmängder i ett begripligt och kompakt men grovt format som ger en allmän lägesbild. Alla fenomen kan inte mätas statistiskt, och förändringar i statistiken beror ofta också på andra faktorer än lagstiftningen.

Litteraturoversikt och dokumentanalys. Med en litteraturoversikt reder man ut vilka undersökningar, utredningar eller andra uppgifter som finns tillgängliga om hur lagstiftningen fungerar eller om de fenomen den reglerar. Exempelvis fallstudier om tillämpningen av lagstiftningen inom olika områden eller bedömningar av motsvarande reformers konsekvenser i andra länder kan vara till nytta. Även förvaltningsmyndigheternas beslut, domstolarnas avgöranden, myndigheternas årsöversikter eller intressentgruppernas material kan innehålla väsentlig information om hur lagstiftningen fungerar. Den befintliga informationen är ofta splittrad och osäker. För att den ska kunna utnyttjas måste den anpassas till projektets sammanhang, och tillförlitligheten samt möjligheterna att generalisera måste kritiskt granskas.

Experimentella forskningsmetoder. Experimentella metoder använder ett upplägg med försöks- och kontrollgrupper för att bedöma vad som skulle ha hänt utan förändringen. I randomiserade studier väljs en del av den potentiella målgruppen slumpmässigt till föremål för förändringen. Eftersom de som väljs till försöks- och kontrollgrupperna i genomsnitt har samma bakgrundsfaktorer kan man dra slutsatsen att skillnader som observeras mellan grupperna beror på förändringen. I så kallade kvasiexperimentella eller naturliga försöksupplägg är målet att bilda försöks- och kontrollgrupperna utan randomisering (till exempel matchning, skillnader i skillnader, regressionsdiskontinuitet, instrumentvariabler eller etappindelning av genomförandet). Experimentella metoder kan generera starka belegg för orsakssamband och exakta kvantitativa bedömningar. Det krävs specialkompetens för att tillämpa metoderna, och de kan inte användas för att bedöma alla slags konsekvenser eller för att förklara mekanismerna bakom konsekvenserna.

3 Information och rapportering

3.1 Hur informerar man om uppföljning och utvärdering och hur hör man intressentgrupperna?

Det är viktigt att intressentgrupperna och allmänheten får tillräckligt med information om ministeriernas arbete med att följa och utvärdera lagstiftningen. Vanligen informerar man särskilt om separata utvärderingsprojekt. Det finns inte nödvändigtvis någon offentlig information tillgänglig om kontinuerlig uppföljning. För responsen om hur lagstiftningen fungerar är det viktigt att ministeriernas beredningsansvar framgår tydligt till exempel på ministeriets offentliga webbplats.

Information om pågående och slutförda utvärderingsprojekt publiceras i regel i statsrådets Projektfönster. VN TEAS-finansierade projekt kan i sin tur följas på webbplatsen tietokaytoon.fi. Dessutom bör ministerierna om möjligt tillhandahålla offentlig information om planerade utvärderingar. Förhandsinformationen hjälper intressentgrupperna förbereda sig på utvärderingarna och ge respons på den lagstiftning som väljs ut för utvärdering. Information till riksdagen om uppföljning och utvärderingar som statsrådet planerar kan bidra till ändamålsenliga uppföljnings- och utvärderingshelheter.

Projektets betydelse och resurser påverkar också informationens och samrådets omfattning. I uppföljningen av en helhet med små konsekvenser kan det räcka med allmänna samtal mellan den myndighet som tillämpar lagen och de viktigaste intressentgrupperna. När lagstiftningen är samhällsviktig kan det vara motiverat att ordna omfattande samråd med intressentgrupperna till exempel i en offentlig remissbehandling. Interaktivitet och öppen delning av information gör det möjligt att jämföra olika parter bedömningar och vidareutveckla synpunkter.

Förutom publiceringen av slutrapporten kan det vara bra att presentera resultaten av utvärderingen muntligt för ministeriets ledning och projektets styrgrupp om det finns en sådan. För intressentgrupperna kan olika tillställningar ordnas för att diskutera resultaten. Dessutom kan slutrapporten skickas till det relevanta riksdagsutskottet.

3.2 Vad ska ingå i rapporten om en utvärdering?

En slutrapport publiceras om varje utvärdering. I den beskrivs projektets bakgrund, metoderna och materialet, resultaten, osäkerhetsfaktorerna och utvecklingsförslagen. Den som gjort utvärderingen presenterar i slutrapporten en objektiv analys och bedömer utifrån den insamlade informationen hur lagstiftningen fungerar. En bra analys kopplar tydligt slutsatserna till informationskällorna. Av slutrapporten bör det framgå vilken information som är baserad på en viss källa och när det är fråga om skribentens egen analys. Exempelvis eventuella skillnader mellan intressentgruppernas synsätt beskrivs öppet.

Det förekommer osäkerhet i alla utvärderingar. Om det på grundval av utvärderingen inte går att fastställa till vilka delar lagstiftningen har påverkat de iakttaga förändringarna ska det konstateras öppet. De tillämpade metoderna, materialet och relaterade osäkerhetsfaktorer ska också beskrivas så att läsaren kan bedöma deras tillförlitlighet. Närmare beskrivningar av metoder och material kan bifogas som bilagor. Slutrapporterna ska vara komprimerade och begripliga. Det rekommenderas att statistiken visualiseras.

Följande struktur och frågor kan användas för slutrapporten.

1. **Sammandrag**
 - Utvärderingens viktigaste bakgrund, resultat och utvecklingsförslag.
2. **Bakgrund**
 - Utvärderingens orsak och uppdragsgivare.
 - Aktörer som utfört utvärderingen.
 - Bestämmelse, författning eller lagstiftningshelhet som utvärderats.
 - Målen för den utvärderade lagstiftningen och de väsentligaste konsekvenserna som bedömts under lagberedningen.
3. **Metoder och material**
 - De viktigaste faserna i utvärderingsprocessen.
 - Metoder och material för informationsinsamlingen och analysen.
 - Parter som hörts.
4. **Resultat**
 - Väsentliga positiva och negativa konsekvenser av lagstiftningen enligt målgrupp och typ av konsekvens.
 - De förväntade konsekvensernas utfall.
 - Eventuella oförutsedda konsekvenser.
 - Framstegen mot lagstiftningens mål.

- Andra faktorer än den utvärderade lagstiftningen som har påverkat de iakttaga förändringarna, och i vilken utsträckning förändringarna beror på lagstiftningen.
- Varför lagstiftningen eller tillämpningen av den har fungerat bra eller dåligt (faktorer som påverkar konsekvenserna, såsom lagstiftningens innehåll, tillämpning eller följdriktighet i förhållande till andra politiska åtgärder).
- Osäkerhetsfaktorer i utvärderingen.

5. **Utvecklingsförslag**

- Främjar lagstiftningen fortfarande sina mål på ett ändamålsenligt sätt?
- Motsvarar målen och medlen de nuvarande behoven med hänsyn till exempel till förändringarna i omvärlden?
- Behöver bestämmelserna eller tillämpningen ändras? Om det framkommer ändringsbehov kan utvecklingsförslagen till exempel gälla nya lösningsalternativ, ändringar i lagstiftningen, effektivare tillämpning eller eliminering av diskrepans mellan olika styrmedel.

Oberoende av vem som genomför utvärderingen ansvarar sektorns ansvariga ministerium för att analysera slutsatserna och fatta beslut utifrån dem, till exempel om att inleda ett lagberedningsprojekt. Uppföljnings- och utvärderingsinformationen utnyttjas i beredningen av förändringsprojekt och i övrigt för att stödja tillämpningen av lagstiftningen.

Det oberoende och självständiga rådet för bedömning av lagstiftningen kan ge utlåtanden om utvärderingarnas kvalitet. Dessutom behandlar rådet uppföljnings- och utvärderingsplaneringens kvalitet i sina utlåtanden om utkast till regeringens propositioner.

4 EU-rättsakter och fördrag

4.1 Hur följer man upp och utvärderar EU-rättsakter och nationell genomförandelagstiftning?

Uppföljningen eller utvärderingen kan gälla en EU-rättsakt eller nationell lagstiftning som antagits för att genomföra eller komplettera en EU-rättsakt. Om möjligt ska även samverkan med andra EU-rättsakter och nationella rättsakter beaktas. I uppföljning och utvärdering som görs på nationell nivå iakttas i tillämpliga delar de ovannämnda allmänna anvisningarna.

Lagstiftningens mål, konsekvenser, nödvändighet och funktionalitet bedöms i alla faser av EU:s lagstiftningsprocess och den nationella lagstiftningsprocessen, från beredning av lagförslag till utvärdering.¹⁵ Det gäller att identifiera i vilken fas av lagstiftningscykeln kommissionen utvärderar EU-rättsakter och när en medlemsstat effektivast kan påverka kommissionens arbete. Det är viktigt att Finland påverkar utvärderingen av nationellt viktiga EU-rättsakter och lyfter fram nationellt viktiga frågor.

4.1.1 EU-rättsakter

Avtalet mellan Europaparlamentet, EU-rådet och Europeiska kommissionen om bättre lagstiftning (EUT L 123/1, 12.5.2016) innehåller principer för uppföljning och utvärdering av EU-lagstiftningen. Enligt avtalet informerar kommissionen parlamentet och rådet om sin fleråriga planering av utvärderingarna av befintlig lagstiftning (*evaluation*). Även kommissionens årliga arbetsprogram innehåller information om kommande utvärderingar. Kommissionen har förbundit sig att utvärdera rättsakter som påverkar samhället och ekonomin regelbundet och på ett sätt som tar hänsyn till bestämmelsernas betydelse. Kommissionens generaldirektorat upprätthåller femåriga riktgivande utvärderingsplaner för kommande projekt.

15 Se Anvisningarna om konsekvensbedömning vid lagberedning, avsnitt 1.2.2, statsrådets redogörelse om EU-politiken SRR 7/2020 rd, ReUB 1/2022 rd och Handboken för EU-beredning (7.6.2018).

Utvärderingen kan gälla en EU-rättsakt eller flera EU-rättsakter som har en koppling till varandra. En utvärdering som gäller flera rättsakter kallas en kontroll av ändamålsenligheten (*fitness check*). Kommissionen gör också genomföranderapporter och rapporter om tillämpningen, som är utvärderingar i efterhand. Med uppföljning avser kommissionen kontinuerlig och systematisk insamling av belägg om åtgärdernas konsekvenser till stöd för kommande utvärderingar och konsekvensbedömningar. I kommissionens [riktlinjer och verktyg för bättre lagstiftning](#) preciseras principerna och förfarandena för uppföljning och utvärdering.¹⁶

Europeiska kommissionens utvärderingar

Enligt kommissionens riktlinjer och verktyg för bättre lagstiftning gör kommissionen en utvärdering innan en EU-rättsakt ändras (principen *evaluate first*). Dessutom kan en utvärderingsskyldighet ingå i EU:s fördrag (till exempel artikel 318 TFEU, som gäller EU:s tillgångar) eller i en EU-rättsakt¹⁷. Allt mer regelmässigt tas det in en översynsklausul (*review clause*) i EU-rättsakter, med stöd av vilken kommissionen utvärderar rättsakten eller en del av den vanligen senast inom 3–5 år efter att lagstiftningen trätt i kraft och därefter med 3–5 års mellanrum. I EU-rättsakten kan man också kräva att medlemsstaterna ger kommissionen information om hur lagstiftningen fungerar.¹⁸ Innan utvärderingar görs är det viktigt att erfarenheter av hur lagstiftningen fungerar har samlats in under en tillräckligt lång tid.

Alla utvärderingar ska besvara följande frågor:

1. Nuläget: Hur har situationen utvecklats efter att EU-rättsakten trädde i kraft?
2. Hur effektivt har EU-rättsaktens mål uppfyllts (inkl. vilka faktorer som bidragit till eller försvårat uppnåendet av målen)?

16 Europaparlamentets utredningstjänst publicerar årsöversikter som bland annat tar upp hur kommissionen har genomfört utvärderingar.

17 Se bland annat artikel 34 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) 2018/1046 om finansiella regler för unionens allmänna budget.

18 Kraven kan till exempel inkludera indikatorer för konsekvensuppföljning eller en övervakningsklausul som ålägger kommissionen eller medlemsstaterna att övervaka genomförandet eller tillämpningen av rättsakten eller en del av den. En rättsakt kan också innehålla en solnedgångsklausul (*sunset clause*) som leder till att bestämmelserna förfaller och behovet av lagstiftning utvärderas efter en viss tidsfrist.

3. Hur resultatrik har EU-rättsakten varit (nytto- och kostnadsbedömning)?
4. Hur relevant är EU-rättsakten (inkl. om den motsvarar de nuvarande behoven)?
5. Hur konsekvent är EU-rättsakten internt och i förhållande till andra styrningsinsatser?
6. Vilket är EU-rättsaktens mervärde särskilt i jämförelse med nationella åtgärder?

Kommissionen utarbetar en utvärderingsrapport eller något annat dokument om utvärderingen som skickas till Europaparlamentet och rådet.¹⁹ Kommissionen publicerar i regel också sina utvärderingsdokument. Utvärderingen utgör underlaget för bedömningar av ändringsbehov i rättsakten och alternativa lösningar.²⁰ Om kommissionen lägger fram ett nytt lagstiftningsförslag om ärendet utreder den omfattningen och resultaten av utvärderingen i motiveringen till förslaget.

Varje generaldirektorat ansvarar för utvärderingarna av lagstiftningen inom sitt ansvarsområde. Utvärderingarna styrs av en tväradministrativ arbetsgrupp bestående av relevanta generaldirektorat. Kommissionen kan lägga ut en del av utvärderingsarbetet externt. Vanligen används flera olika metoder i utvärderingarna och de inbegriper samråd med intressentgrupper. Nämnanden för lagstiftningskontroll ger yttranden om kvaliteten på utkast till större utvärderingar.

Medlemsstaterna, medborgarna, företagen och organisationerna kan påverka utvärderingarna och därigenom eventuella fortsatta åtgärder. De kan delta i kommissionens offentliga samråd om utvärderingarna²¹ eller i särskilda samråd med intressentgrupper. Nationell informationsförmedling om aktuella samråd ökar intressentgruppernas deltagande i dem. Dessutom kan man göra enkäter och intervjuer om hur lagstiftningen fungerar. En central påverkanskanal för medlemsstaterna är de diskussioner som förs om lagstiftningen i kommissionens expertgrupper och i olika workshoppar. Genom att delta i

19 Kommissionens enheter har också olika förberedande dokument som gäller utvärdering.

20 I utvärderingen kan man också närmare ta upp vilka åtgärder som bör vidtas näst.

21 Se [webbplatsen Kom med synpunkter](#).

samråd och diskussioner kan en medlemsstat föra fram synpunkter på hur rättsakten fungerar generellt och även hur den motsvarar statens särskilda omständigheter och behov.²² Man kan till exempel fästa uppmärksamhet vid de utmaningar i genomförandet som gäller EU-rättsaktens innehåll. Om möjligt är det värt att lägga fram statistik eller andra informationskällor till stöd för utvärderingar av de nationella konsekvenserna. Den nationella uppföljningen och utvärderingarna bidrar med verktyg och information som underlag för påverkansarbetet. I sista hand är det fråga om att på förhand påverka innehållet i kommande lagstiftning.²³

När Finlands ståndpunkter i fråga om utvärderingarna bereds är det värt att dra nytta av den breda expertisen i till exempel beredningssektionerna för EU-ärenden.²⁴ En E-utredning till riksdagen kan komma i fråga till exempel om man planerar att i kommissionens samråd om utvärderingen föra fram synpunkter som eventuellt binder Finlands kommande ståndpunkter i ärenden som hör till riksdagens behörighet.²⁵

Avtalet om bättre lagstiftning innehåller också målet att förenkla och uppdatera EU-lagstiftningen samt undvika överreglering och administrativa bördor. Kommissionen följer resultaten och insatserna för att uppnå detta mål i en årlig översikt, som är en del av kommissionens program om lagstiftningens ändamålsenlighet och resultat (REFIT).²⁶

4.1.2 Nationell genomförandelagstiftning för EU-rättsakter

Även i EU-relaterade regeringspropositioner redogörs det för hur man avser att följa eller utvärdera hur lagen fungerar. I regeringens proposition beskrivs också eventuella åtgärder för uppföljning och utvärdering av EU-rättsakten på EU-nivå.

22 Eventuell avsaknad av en konsekvensbedömning, särskilt i fråga om viktiga lagstiftningsförslag, är ytterligare ett skäl för att begära en grundlig utvärdering av kommissionen.

23 Även riksdagen förutsätter att statsrådet har beredskap att på förhand påverka i synnerhet innehållet i kommissionens kommande lagstiftningsinitiativ. Se ReUB 1/2022 rd, StoUU 1/2021 rd och StoUB 1/2021 rd.

24 Se webbplatsen [Behandlingen av EU-ärenden i statsrådet](#) för mer information om Finlands system för samordning av EU-ärenden.

25 Se justitieministeriets anvisning om riksdagens rätt att delta och få information vid den nationella beredningen av EU-ärenden, särskilt avsnittet om E-skrivelser.

26 Se [webbplatsen för Refit-programmet](#) samt [plattformen Fit for Future](#), som inrättades som en del av programmet.

I uppföljningen och utvärderingen ska uppmärksamhet ägnas åt vilka av de observerade konsekvenserna som beror på bestämmelser som antagits för att genomföra EU-rättsakten (direktiv) eller komplettera EU-rättsakten (förordning eller beslut) och vilka som eventuellt beror på bestämmelser som antagits enbart av nationella orsaker. EU-rättsakterna är av olika natur. Uppföljning och utvärdering av en lag som innehåller genomförandeåtgärder kan komma i fråga särskilt till de delar som EU-rättsakten medger nationellt handlingsutrymme vid genomförandet. Detta är fallet särskilt när det är fråga om minimireglering på EU-nivå. Konsekvenserna av att använda eller låta bli att använda ett eventuellt handlingsutrymme bör bedömas på ett övergripande sätt. Om det till exempel handlar om nationell reglering som överskrider miniminivån i en EU-rättsakt (*gold plating*) är det viktigt att bevaka hur bestämmelserna fungerar och vilka konsekvenser de har.

4.2 Hur följer man upp och utvärderar fördrag?

Fördrag och andra internationella förpliktelser kan innehålla bestämmelser som är relevanta för uppföljningen och utvärderingen av lagstiftningen och som efter behov bör beaktas när man utvärderar den nationella lagstiftningens lämplighet, funktion och förenlighet med internationella förpliktelser som är bindande för Finland. I uppföljningen och utvärderingen av fördrag kan man i tillämpliga delar följa de allmänna anvisningar som beskrivs ovan. Eftersom fördrag vanligen sätts i kraft nationellt genom blankettbestämmelser²⁷ gäller uppföljningen och utvärderingen inte direkt dessa ikraftträdande bestämmelser, utan den nationella lagstiftning som uppfyller fördragsförpliktelserna.

Bland annat följande fördragsrelaterade situationer kan leda till ett behov av att utvärdera den nationella lagstiftningens funktion och ändringsbehoven i efterhand:

- Vissa människorättskonventioner innehåller bestämmelser om förpliktande periodiska rapporter. Slutsatser och rekommendationer som ges med anledning av rapporterna gäller ofta den nationella lagstiftningens förenlighet med förpliktelserna i konventionen. Finland har förbundit sig att på behörigt sätt beakta slutsatserna och rekommendationerna, som också är viktiga verktyg i uppföljningen av lagstiftning om grundläggande och mänskliga rättigheter samt bedömningen av ändringsbehov. Vissa

27 Blankettbestämmelserna får sitt materiella innehåll från själva fördraget. I en blankettlag föreskrivs att "de bestämmelser i överenskommelsen som hör till området för lagstiftningen ska gälla som lag". I en blankettförordning föreskrivs att "de bestämmelser i överenskommelsen [som inte hör till området för lagstiftningen] ska gälla som förordning".

övervakningsorgan gör också inspektioner i konventionsstaterna eller parternas territorium.

- Ett fördrag kan innehålla översynsklausuler (*review clause*) om översyn av en viss bestämmelse, vissa bestämmelser eller hela fördraget när en viss tid har gått. Eventuella ändringar i ett fördrag kan leda till att ändringsbehoven i den nationella lagstiftningen behöver bedömas.
- Domstolar som övervakar implementeringen kan inrättas genom fördrag. Dessutom kan ett fördrag innehålla bestämmelser om bindande tvistlösning i internationella domstolar eller skiljenämnder. En bedömning av ändringsbehov i den nationella lagstiftningen kan komma i fråga till följd av eventuella fällande domar. Europadomstolens domar är till exempel förpliktande för svarandestaten och kan förutsätta lagändringar. Även övervakningsorganen för FN:s människorättskonventioner behandlar enskilda klagomål och mellanstatliga klagomål och genomför undersökningsförfaranden på eget initiativ. Deras avgöranden är inte juridiskt bindande, men Finland har förbundit sig att ta hänsyn till dem på lämpligt sätt.
- Genom ett fördrag kan företrädare för parterna bilda samarbetsorgan eller övervakningsorgan som bland annat behandlar frågor med anknytning till verkställigheten av fördraget. Fördragen eller tolkningen av dem kan ändras enligt organens beslut, vilket också återspeglas i bedömningen av ändringsbehov i den nationella lagstiftningen.

Bilagor

Bilaga 1: Exempel på olika uppföljnings- och utvärderingssätt

Uppföljning av lagen om bostadsaktiebolag (2010): Tre år efter lagens ikraftträdande ordnade justitieministeriet (JM) i samarbete med organisationer inom fastighetsbranschen webbenkäter för olika målgrupper om hur bestämmelserna fungerade och eventuellt behövde ändras. Utifrån en analys av resultaten valdes tre teman ut för närmare behandling i en webbdiskussion. I enkäterna och diskussionerna framkom inga betydande ändringsbehov i lagen, men responsen ledde till uppdateringar i målgruppernas självreglering och praxis (till exempel rekommendationen om god förvaltningssed i bostadsaktiebolag). Den kontinuerliga uppföljningen av lagen fortsatte som tjänsteuppdrag vid JM i form av webbenkäter, boendemöten, seminarier, mediebevakning och respons från allmänheten. Dessutom genomfördes 2016 en VN TEAS-utredning utifrån iakttagelserna från uppföljningen och regeringsprogrammets skrivningar som baserade sig på dem. I utredningen granskades de potentiella konsekvenserna av ett förenklat förfarande för bostadsaktiebolagens beslut om kompletterande byggande. Utredningen utnyttjades i beredningen av en lagändring om tillbyggnad. Den information som samlades in med hjälp av den mångsidiga uppföljningen utnyttjades i en bedömningspromemoria om ändringsbehov i hela lagen om bostadsaktiebolag som JM utarbetade som tjänsteuppdrag 2020. En offentlig remissbehandling om bedömningspromemorian ordnades för att samla in ytterligare respons. Bedömningspromemorian och ett sammandrag av utlåtanden från remissbehandlingen har använts bland annat i beredningen av lagändringar och politiska program. Mer information: [JM:s bedömningspromemoria \(på finska\)](#) och det tillhörande [sammandraget av utlåtanden](#) (på finska, referat på svenska).

Utvärdering av reformen av kunduppgiftslagen (2021): Som en del av uppföljningen och utvärderingen av kunduppgiftslagen gav social- och hälsovårdsministeriet (SHM) Institutet för hälsa och välfärd (THL) i uppdrag att utvärdera om utvidgningen av avgiftsfria sjukskötarbesök påverkade anlitaandet av hälso- och sjukvårdstjänster. Förutom THL deltar också forskare från Åbo universitet, Statens ekonomiska forskningscentral, Jyväskylä universitet och Labore. SHM, finansministeriet (FM) och FPA styr projektet. I utvärderingen tillämpas två experimentella forskningsupplägg. Det första bygger på en kvasiexperimentell granskning av skillnader i skillnader. Utifrån registermaterial jämförs anlitaandet av tjänster före lagändringen och efteråt i två kommungrupper. Försöksgruppen består av kommuner som slopade sjukskötaravgiften i och med lagändringen. Kommunerna i kontrollgruppen tog inte ut någon avgift före lagändringen. I ett annat, randomiserat

upplägg utreds betydelsen av informationsinsatser. Ett brev om slopandet av sjukskötaravgiften skickades till slumpmässigt utvalda hushåll. Avsikten är att jämföra hur grupper som fått olika brev anlitar tjänster, för att sedan bedöma om informationen om avgiftsfrihet ökade anlitaandet av tjänster. En mellanrapport publicerades 2022. Slutrapporten publiceras 2023. Mer information: [THL:s mellanrapport](#) (på finska).

Utvärdering av EU:s allmänna dataskyddsförordning (2016): Översynsklausulen i artikel 97 i den allmänna dataskyddsförordningen förutsätter att kommissionen senast i maj 2020 och därefter vart fjärde år överlämnar en rapport om tillämpningen och översynen av förordningen. För sin första rapport 2020 samlade kommissionen in synpunkter från rådet, Europaparlamentet, Europeiska dataskyddsstyrelsen, de nationella dataskyddsmyndigheterna, en expertgrupp bestående av företrädare för intressentgrupper och från enskilda intressentgrupper. I rapporten ansåg kommissionen att det var för tidigt att dra några slutsatser i synnerhet om eventuella ändringsbehov eftersom förordningen hade varit i kraft en så kort tid. I rapporten föreslogs ändå kompletterande åtgärder till exempel för att utveckla riktlinjerna, och behovet av att bevaka konsekvenserna av ny teknik lyftes fram. Finland var ordförande för EU:s råd under utvärderingen och samlade för rådets ståndpunkt in de övriga medlemsstaternas synpunkter på hur bestämmelserna fungerar. För att studera nationella särfrågor ordnade JM en offentlig nationell remissbehandling om erfarenheterna av tillämpningen av dataskyddsförordningen och den nationella dataskyddslagen, som preciserar och kompletterar förordningen, och om hur de fungerar. Remissvaren har utnyttjats bland annat i beredningen av nationella lagändringar och i planeringen av JM:s uppföljning av hur lagstiftningen fungerar. Mer information: [kommissionens rapport](#) och [JM:s sammandrag av utlåtandena](#) (på finska, referat på svenska).

Periodisk rapportering enligt konventionen om bekämpande av människohandel (satt i kraft i Finland 2012): Europarådets expertgrupp för åtgärder mot människohandel (GRETA) och konventionsstaternas partskommitté övervakar tillämpningen av konventionen. Övervakningsrapporter och rekommendationer om tillämpningen av konventionen i Finland har antagits 2015 och 2019. Materialet för övervakningsomgångarna består främst av statsrådets svar på GRETA:s frågor samt information från det civila samhället. Under övervakningsomgångarna besöker GRETA också landet för samtal med myndigheter och organisationer. GRETA publicerar en rapport och partskommitténs rekommendationer om tillämpningen av konventionen utifrån den insamlade informationen. I rapporten bedöms till exempel ändringsbehov i den nationella lagstiftningen och positiva eller negativa konsekvenser av genomförda lagändringar för tillämpningen av konventionen. Rapporterna behandlar också trender som tangerar människohandel generellt. I GRETA:s rapport ingår statsrådets kommentarer om innehållet. Dessutom skickar statsrådet senare en rapport till partskommittén om vilka åtgärder som har vidtagits för att följa kommitténs

rekommendationer. Utrikesministeriet samordnar den periodiska rapporteringen enligt människorättskonventionerna. Mer information: [GRETA:s periodiska rapportering om Finland](#).

Utvärdering av ändringarna i lagstiftningen om handelns öppettider (2015): I samarbete med arbetsmarknadsorganisationerna utvärderade arbets- och näringsministeriet (ANM) som tjänsteuppdrag 2017 konsekvenserna av avvecklingen av bestämmelserna om öppettider inom detaljhandeln. Utvärderingen baserade sig på riksdagens uttalande och gällde bland annat ändringens konsekvenser för sysselsättningen, lönsamheten, konkurrensen, konsumenternas ställning samt löntagarnas och företagarnas ställning inom handeln. Man undersökte särskilt möjligheterna för småföretagare i köpcentrum att utnyttja den lagstadgade rätten att hålla stängt minst en gång i veckan. Resultaten av utvärderingen sammanställdes och analyserades som tjänsteuppdrag vid ANM. Arbetsmarknadsorganisationernas roll var särskilt att samla information. För utvärderingen utarbetades en enkät till Företagarna i Finlands medlemsföretag inom handeln, och dessutom utnyttjades förbundet Finsk handels och Servicefackets enkäter till löntagare och konsumenter. I utvärderingen användes också Statistikcentralens, Finlands dagligvaruhandel rf:s och Suomen Asiakastieto Oy:s statistik och uppföljningsinformation. Med hjälp av statistiken bedömdes reformens konsekvenser till exempel genom att man jämförde de statistiska trenderna inom detaljhandeln och andra handelssektorer före och efter lagändringen. Mer information: [ANM:s rapport](#) (på finska).

Uppföljning och utvärdering av den utvidgade läroplikten (2020): I uppföljningen och utvärderingen av den utvidgade läroplikten granskas ingående bland annat hur läropliktiga söker sig och antas till utbildning, undervisningen och handledningen, elevernas och de studerandes välbefinnande samt reformens kostnader. Uppföljningen och utvärderingen samt vad som följs upp och utvärderas baserar sig på planen i regeringens proposition och på uttalandena i riksdagens svar. Undervisnings- och kulturministeriet (UKM) och Utbildningsstyrelsen (UBS) ansvarar för uppföljningen, som förbereddes i samverkan med intressentgrupperna. Den fyraåriga uppföljningsplan som fastställdes och publicerades efter lagens ikraftträdande behandlades i lagreformens bredbasiga projekt- och uppföljningsgrupper, och de samråd med unga som ingår i uppföljningen planerades i samarbete med studerandeorganisationerna. Webbinarier om hur genomförandet och uppföljningen av reformen framskrider ordnas halvårsvis. Den kvantitativa uppföljningen genomförs huvudsakligen genom att man utnyttjar och kombinerar befintligt registermaterial på individnivå (till exempel Utbildningsstyrelsens, Statistikcentralens och Skatteförvaltningens statistik). UKM utreder också tillsammans med Statistikcentralen möjligheterna att ordna nya datainsamlingar. Som en del av uppföljningen ordnas enkäter och tematiska utredningar, och flera av dem genomförs av det självständiga Nationella centret för utbildningsutvärdering som verkar i anslutning till UBS. Avsikten är att en övergripande

utvärdering av reformens måluppfyllelse och effekt ska genomföras 2024 till exempel som en VN TEAS-utredning som utnyttjar tidigare uppföljning och tematiska utredningar. Mer information: [UKM:s uppföljningsplan 2021–2024](#).

Utvärdering av kommunförsöken med sysselsättningstjänster (2021–2024): Syftet med ANM:s kommunförsök med sysselsättning är att utvärdera och effektivisera överföringen av arbets- och näringstjänsterna till kommunerna. Kommunerna tar över ansvaret för att ordna arbets- och näringstjänster 2025, men de kommuner som deltar i försöket ansvarar för tjänsterna för vissa kundgrupper redan från och med den 1 mars 2021. Syftet var att på det sättet skapa ett försöks- och kontrollupplägg mellan försöksdeltagarna och de övriga kommunerna för att kunna bedöma konsekvenserna. Men jämförbarheten försvåras av att Vasa som enda större stad inte deltar i försöket. ANM och FPA följer och publicerar information om försökens konsekvenser i ljuset av statistiken. Avsikten är också att information om förändringar i arbets- och funktionsförmågan ska samlas in med hjälp av Arbetshälsoinstitutets självskattningsenkäter. Kommunförsökens konsekvenser i synnerhet för sysselsättningen, kostnaderna och välfärden bedöms övergripande i en VN TEAS-utredning. Möjligheterna att utnyttja resultaten av försöken försämras av att de ännu inte var tillgängliga när lagändringen om bestående överföring av arbets- och näringstjänsterna till kommunerna bereddes. Ambitionen är att ändå utnyttja resultaten för att effektivisera verkställigheten av lagstiftningen till exempel när nya tjänster och servicemodeller utvecklas. Mer information: [ANM:s projektsida](#).

Uppföljning och utvärdering av utlänningslagstiftningen: Kontinuerlig bevakning av sektorslagstiftningen, den allmänna lägesbilden och olika fenomen hör till det grundläggande arbetet på inrikesministeriets (IM) migrationsavdelning. Största delen av lagberedningsresurserna avsätts för beredning av nya lagstiftningsprojekt eftersom utlänningslagstiftningen i praktiken kontinuerligt har ändrats. Den gällande utlänningslagen har ändrats genom nästan 100 regeringspropositioner under 20 år. För den allmänna lägesbilden utnyttjar IM exempelvis Migrationsverkets veckovisa rapporter om central statistik inom förvaltningsområdet, såsom antalet ansökningar av olika slag. Separata utvärderingar och mer systematisk uppföljning har gjorts om särskilda lagstiftningshelheter till exempel utifrån riksdagens klämmor. Utvärderingar har gjorts bland annat med enkäter som genomförts i samarbete med Migrationsverket samt i separata forskningsprojekt. I bedömningen av hur lagstiftningen fungerar och eventuellt behöver ändras har man utnyttjat till exempel enkäter och workshoppar som en del av förberedelserna i lagberedningsprocessen. Mer information: Migrationsverkets statistik och [IM:s förstudie](#) (på finska, referat på svenska).

Utvärdering av reformen av överlåtelseskatten (2013): Lagändringen 2013 höjde överlåtelseskatten för aktielägenheter och utvidgade skattebasen så att den förutom försäljningspriset omfattar bolagslåneandelar som belastar aktierna. Reformens konsekvenser

för aktiemarknaden och hushållens flyttbeslut bedömdes 2017–2018 i ett VN TEAS-projekt som genomfördes av Statens ekonomiska forskningscentral och Helsingfors stadskansli. FM ledde projektets styrgrupp. Eftersom lagändringen inte påverkade överlåtelseskatten för egnahemshus tillämpades i undersökningen en granskning av skillnader i skillnader som baserade sig på ett så kallat naturligt försöksupplägg för att isolera effekterna av skattereformen från andra faktorer som påverkar bostadshandeln och flyttrörelsen. I undersökningen jämfördes flyttbenägenheten bland boende i bostadsaktiebolag (forskningsgruppen) före och efter ändringen med flyttbenägenheten bland boende i egnahemshus (kontrollgruppen). I projektet användes Statistikcentralens totalstatistik på individnivå, material om överlåtelseskatten och material om bostadsköp som samlats in av Centralförbundet för Fastighetsförmedlingen. Undersökningen visade att aktörerna på bostadsmarknaden föregrep skattereformen genom att tidigarelägga köp av aktielägenheter så att de genomfördes före skattehöjningen. Det bedömdes också att lagändringen minskade antalet köp av aktielägenheter permanent och minskade antalet flyttar inom och mellan arbetsmarknadsregioner. Mer information: [VN TEAS-slutrapport](#).

Utvärdering av ändringarna i miljöskyddslagen (2014–2019): Miljöskyddslagen reformerades i tre etapper 2014–2019 i synnerhet för att göra olika förfaranden smidigare, minska den administrativa bördan och stödja tillämpningen av lagen. En utvärdering av reformens konsekvenser genomfördes som VN TEAS-projekt 2021–2022. I projektet utvärderades storskaligt bland annat ändringarnas effekt och funktion, hur målen uppnåddes och vilka aspekter som behövde utvecklas ytterligare. Det viktigaste materialet var enkäter till de tillämpande myndigheterna, domstolarna och berörda parter samt kompletterande intervjuer individuellt och i grupp. Skriftligt material som användes var till exempel utredningar till stöd för lagberedningsprojekten samt regionförvaltningsverkens miljötillståndsbeslut och besvär som anförts hos domstolarna över besluten. Projektet genomfördes av ett konsortium under ledning av Finlands miljöcentral och styrdes av en styrgrupp bestående av företrädare för fem ministerier. Enligt utvärderingen ledde reformen bland annat till smidigare förfaranden och effektivare tillsyn. Samtidigt märkte utvärderarna att lagens innehåll, e-tjänsterna och samordningen av lagen med andra lagar behöver utvecklas. Mer information: [VN TEAS-utredningen](#) (på finska, referat på svenska).

Bilaga 2: Exempel på planering av ett ministeriums utvärderingar

Kommunikationsministeriets utvärderingsplan 2020–2025

Kommunikationsministeriet (KM) har berett en utvärderingsplan som omfattar åren 2020–2025. Planen uppdateras regelbundet. Ministeriets lagstiftningsdirektör ansvarar för innehållet och uppdateringarna. Den avdelning som ansvarar för lagstiftningen identifierar vilka projekt som ska utvärderas. Tjänstemannaledningsgruppen godkänner planen.

Avsikten är att utvärderingarna ska genomföras systematiskt och projekten väljas enligt enhetliga kriterier. I valet av projekt beaktas projektspecifika utvärderingsbehov och dessutom 1) projektets samhälleliga betydelse, 2) projektets politiska vikt (till exempel koppling till regeringsprogrammet eller eventuella uttalanden av riksdagen), 3) svårigheter med att göra förhandsbedömningar och 4) osäkerhet om hur de eftersträvade effekterna uppnåtts eller risk för betydande skadliga konsekvenser. Nya projekt tas in i planen till exempel på grundval av riksdagens uttalanden eller regeringsprogrammets innehåll eller på initiativ av den avdelning som ansvarar för bestämmelserna.

Planen innehåller uppgifter om bland annat de ansvariga, tidsplanen, det viktigaste innehållet och vem som genomför utvärderingen. I början av 2023 innehöll planen totalt nio projekt, varav sju har slutförts helt eller delvis. Utvärderingarna har genomförts av Transport- och kommunikationsverket, KM, Trafikledsverket och externa konsulter. Utvärderingarna har huvudsakligen utförts som tjänsteuppdrag, och de separata utredningar som ministeriet beställt i anslutning till dem har finansierats som experttjänster med ministeriets omkostnadsanslag.

KÄLLOR

- Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019: Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-810-6>
- Revisionsutskottets betänkande ReUB 1/2022 rd: Utfallet för konsekvensbedömningar i författningsförslag – nuläge och utvecklingsbehov. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Mietinto/Sidor/ReUB_1+2022.aspx
- Rådet för bedömning av lagstiftningen: Initiativ till statsrådets kansli för att utveckla ett system för utvärdering av lagstiftningen 27.3.2019 (på finska) <https://vnk.fi/documents/10616/11449843/Aloite+valtioneuvoston+kanslialle+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n+j%C3%A4lkiarviointij%C3%A4rjestelm%C3%A4n+luomiseksi/6a1000c2-9a45-b792-5530-971f2919c522?t=1553671685000>
- OECD: Regulatory Policy Outlook 2021. <https://www.oecd.org/publications/oecd-regulatory-policy-outlook-2021-38b0fdb1-en.htm>
- Högkvalitativ lagstiftningsberedning. Kvalitetsindikatorer för lagstiftningsprocessen. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:13 (på finska, referat på svenska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-467-5>
- Utveckling av utvärderingen av lagstiftningen på statsrådsnivå. Sammandrag av remissvaren. Statsrådets publikationer 2022:36 (på finska, referat på svenska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-799-7>
- Efterhandsutvärdering av lagstiftning. Från beskrivningen av den nuvarande situationen till utvecklingsförslag. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2021:28 (på finska, referat på svenska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-342-5>
- Utveckling av utvärderingen av lagstiftningen på statsrådsnivå. Statsrådets Projektfönster. <https://valtioneuvosto.fi/sv/projektet?tunnus=OM041:00/2021>
- Samarbetsgruppen för utveckling av lagberedningen. Statsrådets Projektfönster. <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM032:00/2019>
- OECD: Best Practice Principles for Regulatory Policy: Reviewing the Stock of Regulation. <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/reviewing-the-stock-of-regulation-1a8f-33bc-en.htm>
- Statsrådets framtidsredogörelse SRR 16/2022 rd. Statsrådets publikationer 2023:2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-792-8>

- Framtidsutskottets betänkande FrUB 1/2022 rd. Statsrådets framtidsredogörelse. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Mietinto/Sidor/FrUB_1+2022.aspx
- Anvisningar för utarbetande av regeringspropositioner. <http://helo.finlex.fi/sv/>
- Finansministeriet: Statsförvaltningen får anvisning för bekämpning av korruption. https://korruptiontorjunta.fi/-/1410853/korruption-torjuntaan-ohje-valtionhallinnolle?languaged=sv_SE
- Europeiska kommissionen, Directorate-General for Regional and Urban Policy: Evalsed Resource for the Evaluation of Socio-Economic Development: <https://data.europa.eu/doi/10.2776/8296>
- Anvisningar om konsekvensbedömning vid lagberedning. Statsrådets publikationer 2022:75. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-657-0>
- Avtal mellan Europaparlamentet, Europeiska unionens råd och Europeiska kommissionen om bättre lagstiftning. EUT L 123/1, 12.5.2016. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016Q0512%2801%29>
- Statsrådets redogörelse om EU-politiken SRR 7/2020 rd. Statsrådets publikationer 2021:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-729-4>
- Statsrådets kansli och justitieministeriet: Handbok för EU-beredning 7.6.2018.
- Europeiska kommissionen: riktlinjer och verktyg för bättre lagstiftning. https://commission.europa.eu/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation/better-regulation-guidelines-and-toolbox_sv
- Europeiska kommissionen: webbplatsen Kom med synpunkter. https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_sv
- Stora utskottets utlåtande StoUU 1/2021 rd. Utfallet för konsekvensbedömningar i författningsförslag – nuläge och utvecklingsbehov. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/StoUU_1+2021.aspx
- Stora utskottets betänkande StoUB 1/2021 rd. Statsrådets redogörelse om EU-politiken. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Mietinto/Sidor/StoUB_1+2021.aspx
- Statsrådets kansli: Behandlingen av EU-ärenden i statsrådet. <https://valtioneuvosto.fi/sv/statsradet/behandlingen-av-eu-arenden>
- Riksdagens rätt att delta i och få information vid den nationella beredningen av EU-ärenden. Anvisningar för statsrådets EU-beredare. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2022:7 (på finska, referat på svenska). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-530-2>
- Europeiska kommissionen: REFIT-programmet och plattformen Fit for Future. https://commission.europa.eu/law/law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/refit-making-eu-law-simpler-less-costly-and-future-proof_sv

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANSGATAN 1 A, HELSINGFORS

PB 23, 00023 STATSRÅDET

valtioneuvosto.fi/sv/

julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN pdf: 978-952-383-921-2

ISSN pdf: 2490-0966